

RAZMIŠLJANJE O ŠOLI IN ŠOLSTVU, GIMNAZIJI CELJE – CENTER IN NJENEM PRIHODNJEM RAZVOJU

O življenju, šoli in šolstvu ...

Živimo v času, ki ga pretresajo namišljene in dejanske krize, katere v našem svetu vsakodnevno postavljajo nova vprašanja o smislu življenja, vesolja in sploh vsega. Nadgradnja temeljev našega obstoja, torej tisto, kar ljudi dela človeške, je vedno bolj zrahljana in težko kljubuje viharjem, ki jih do neslutelih razsežnosti velikokrat priganja bolj naš dvomeči razum kot pa dejansko stanje, ki je bilo, ko odmislimo vse moteče dejavnike, ustvarjeno z našimi napakami, zaradi česar jih lahko le sami tudi odpravimo, če smo jih seveda pripravljeni priznati.

Šola je življenje v malem. Organizirani vzgojno-izobraževalni proces in njegova vertikala od predšolskega obdobja do konca formalnega izobraževanja na univerzitetni in podiplomski ravni je ranljiv organizem, ki potrebuje stabilno okolje, da lahko dobro uresničuje svoje življenjsko poslanstvo. Je proces, ki se oplaja z vseživljenjskim učenjem, dopolnjuje s formalnimi znanji in nadgrajuje z uporabno vrednostjo naučenega.

Po drugi strani je šola del razvejanega državnega aparata oziroma javne uprave, ki zaposluje več tisoč ljudi – učiteljev, tehničnega in administrativnega osebja ter ostalih podpornih kadrov.

Ta dvojnost šolskega sistema, ki je sicer nujna za organizirane oblike vzgoje in izobraževanja, pa je obenem tudi razlog za številne probleme, ki v tem času pestijo šolstvo. Vertikala, ki naj bi, skupaj s starši in generacijo ter okoljem, celostno oblikovala mladega človeka, se poruši ob zaključku vsake stopnje, pedagoški poklic, ki mora biti poslanstvo in strast, pa ukalupljajo administrativne omejitve ter destimulativni ukrepi in reforme vsebinske in organizacijske narave. Pedagoški kader, ki bi moral stremeti k odličnosti in navdihovanju, se izgublja v morah eksistenčne narave in formalizaciji poklica, ki vodi v nezmožnost prilaganja tistim, ki definirajo naš obstoj – otrokom in mladostnikom. V svojem razmisleku o šolskih sistemih je ameriški pedagog in upokojeni profesor John Taylor Gatto zapisal misel, ki je v zadnjem času postala precej univerzalna: *»V otrocih bi lahko spodbujali njihove najboljše odlike, ki so značilne za mlade – radovednost, pustolovstvo, vztrajnost, zmožnost presenetljivih spoznanj, če bi jim prepuščali pobudo, ki jo potrebujejo za občasno tveganje. Toda tega ne počnemo. V šolskih učilnicah se od vseh pričakuje, da smo enaki. Urimo se za opravljanje ukalupljenih*

preizkusov znanja z najboljšimi možnimi ocenami, kdor pa se temu upira, ker vidi življenje drugače kot drugi, po merilih javnega šolstva ni nič prida, zato je zaničevan».

Nestabilni časi od učitelja terjajo neizmerno moč in voljo, da se ne prepusti toku poenostavljenih predlogov, ki skušajo rešiti le temelje, tudi na račun rušenja intelektualnih dosežkov naše družbe, ki so edini pogoj za zdravo celoto telesa in duha. Ne smemo dovoliti, da šola postaja zgolj ustanova, ki jo želi otrok čim prej zapustiti. Vse čas si moramo postavljati vprašanja, če bodo naši učenci uspešni ali ne, če bodo v nas našli oporo za iskanje tistega, kar želijo početi v življenju, če bomo v njih vzpodbudili radovednost, da predmetov ne bodo dojemali zgolj kot naloge, ki jih je treba opraviti v izogib sankciji, da bodo gmotne dobrine kritično plemenitili z nematerialnimi vrednotami, predvsem pa da bodo izstopali zaradi želje po učenju, ne zaradi želje po tem, da izstopajo. Na tej podlagi moramo stremeti k suverenosti in od zakonodajalca s konstruktivnim in glasnim dialogom terjati smiselne teoretske posege v stroko, ki jo izvajamo v praksi.

O tradiciji in napredku ...

Tradicija se v svetu hitrega napredka velikokrat enači z zaviralcem razvoja. Paradoksalno dejstvo, ki staro modrost o zgodovini kot učiteljici življenja odrinja izven horizonta vizij za prihodnost človeštva. Vsak napredek nadgrajuje preteklost in ta ga uči tudi o zmotah in napakah, ki ga lahko zavedejo na napačno pot.

Šolstvo mora ostati branik tradicije z željo po napredku, ki mora mlade z uporabnimi znanji in iz njih izhajajočimi vzgojnimi momenti popeljati v smiselno prihodnost, ki ne ponavlja napak zgodovine. Naš cilj morajo ostati samostojne in kritične generacije, ki bodo znale vrednotiti dobro in slabo plat preteklih generacij. Šola naj razvija um in širi obzorja, naj razsvetljuje in ne stremi k usmerjanju in podjarmljenju.

O Gimnaziji Celje – Center ...

Zgornje razmišljanje je osnova usmerjenim mislim, ki veljajo šoli, kjer od leta 2004 delam kot učitelj glasbe in inštrumenta ter se aktivno vključujem v obšolske aktivnosti šole in se prištevam k tisti skupini učiteljev, ki so, z željo po napredku, dejavni tudi izven razreda.

Gre za šolo zanimive preteklosti in, upam, vznemirljive prihodnosti. Njeno poslopje, zgrajeno za potrebe cesarskega osnovnošolskega sistema, je v preteklih sto letih gostilo mnoge programe, tukajšnji kader pa je izšolal številne generacije, se spogledoval s celotno vertikalo vzgoje in izobraževanja, uveljavil šolo kot center pedagoškega izobraževanja v širši regiji, udejanil prenekatere reforme, ključoval mnogim pretresom. Šola je doživljala vzpone in padce ter obstala ... Danes kot Gimnazija Celje – Center, ena večjih srednjih šol v državi, kjer

pouk poteka dopoldne in popoldne, s tremi vzgojno-izobraževalnimi programi, dvema gimnazijskima in enim strokovnim. Zlasti program predšolska vzgoja še vedno ponuja trdno vez s preteklostjo, ki je povezana zlasti s poslanstvom vzgojiteljev in učiteljev ter njihovim izobraževanjem na srednji in višji oz. visoki stopnji. »Pedagoška plat« šole in njenih dijakov je eden vodilnih atributov in posebnosti današnje organizacije šole, ki jo močno dopolnjujeta tudi splošna in umetniška gimnazija.

Zadnje desetletje se je področje šolstva urejalo s številnimi posegi v obliki reform ter prilagoditev, ki so na nekaterih področjih slabo, drugod spet pozitivno vplivale na razvoj šole. Pereč problem minulih časov je trendovski porast vpisa na gimnazije, ustanavljanje novih gimnazij, posledično razvrednotenje strokovnih programov in padca nivoja v gimnazijskih programih. Stopnjevanje problematike je bilo zaskrbljujoče, trenutna socialna situacija v državi in svetu pa le stopnjuje neugodno klimo, ki maje temelje našega vzgojno-izobraževalnega sistema. Razpad vertikale in smiselnih vezi med predšolsko vzgojo, osnovno, srednjo in višjimi ter visokimi šolami vodi v brezciljno uresničevanje izobraževalnih ciljev, ki počasi zgubljajo stik z realnostjo, da o vzgoji, ki se počasi umika tudi iz družin in se oblikuje kot siceršnje dobrine glede na zahteve trga, niti ne izgubljam besed. Formalistično pojmovanje »dobre« šole kot šole z visokim vpisom, omejitvami, odličnimi merljivimi in materialnimi rezultati, s formalno najvišje možno izobraženim kadrom počasi in vztrajno meglijo pot v dobro prihodnost.

Gimnazija Celje – Center skuša navedenemu kljubovati, a za trdnost v prihodnosti bo morala svojo vlogo še utrditi. **Znanje mora dokončno postati dobrina široke vrednosti** in ne vedno tisto, kar lahko izmerimo z oceno. **Biti mora del razgledanega, čutečega in optimističnega dijaka in učitelja, ki skupaj s starši tvorita celoto.** Biti mora del kulturnega in medkulturnega dialoga, ki je sposoben preiti neargumentirana nesoglasja in zna pogledati tudi preko meja horizonta. **Vzgojni moment mora vzpodbuditi oblikovanje odgovornosti,** zlasti v najstniških letih, ključnih za odraščanje otroka v mladega človeka. Na teh temeljih mora šola suvereno sodelovati tudi z osnovnimi šolami, spremljati svoje dijake po zaključku srednjega šolanja in v njih iskati generacijsko oporo za svojo odličnost. **Zavzetost za prihodnje generacije dijakov in tiste, ki od nas odhajajo, je najmočnejši zgled in steber za tiste, ki jih gradimo.** Šola mora smiselno uporabljati orodja, narekovana s strani zakonodajalca in strokovnih zavodov, **se vključevati v konstruktiven in kritičen dialog z ministrstvom in strokovnimi zavodi, procese mreženja na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni** ter navedeno uporabiti za izpolnjevanje kurikularnih smernic in ciljev, ki

bodo dijakom, ob podpori pri celostnem oblikovanju osebnosti, **razvijali sposobnost kritičnega mišljenja in odgovornosti** ter ponudili tudi dovolj dober oziroma v večji meri odličen ali najboljši maturitetni rezultat za nadaljevanje šolanja.

Šola mora v prihodnjih letih svojo pozicijo in prepoznavnost utrditi tudi **z zagotavljanjem ustreznih prostorskih pogojev, obnovo dotrajane stavbe, vključevanjem kadra v strokovne tokove**, ki oblikujejo teoretske podlage našega šolstva na vseh ravneh, tehtnim in premišljenim izobraževanjem kadra, **treznim dopolnjevanjem sodobnih učnih tehnologij, smotrnemu prilagajanju aktualnim družbenim okoliščinam**, javno in kritično držo do zakonodajalca. **Šola mora obdržati obstoječe programe** in njihovo suverenost ter število oddelkov in dijakov, jih morebiti dopolniti z novim programom, ki ustreza filozofiji šole, dijake in učitelje poslati v svet, gostiti svet na šoli, vzpostaviti bolj trdne vezi s preteklimi generacijami, z vrtci, osnovnimi šolami ter s fakultetami. **Predmetnik je treba razbremeniti v največji možni meri in urnike usmeriti v možnost aktivnega preživljanja obšolskega časa, ki mora biti nadgradnja predmetnika v izvenšolskih dejavnostih**, ki jih organizira šola. **Povečati je treba socialno udejstvovanje** – zlasti šole kot institucije in njenega kadra ter posledično dijakov in staršev, vztrajati pri poudarjanju pomena občin vrednot ter nujnosti družbenega udejstvovanja kot nasprotje vse večji individualizaciji, krepiti medgeneracijski dialog znotraj in zunaj šole ter poudariti vrednote mednarodnih združenj Unescove mreže ASPnet ter mreže Ekošol in s tem povezane aktivnosti bolj intenzivno vpletati v redni kurikulum. Tovrstne ambicije bodo tudi podprle **treznejšo izbiro ponudbe izbirnih predmetov**, ki se v zadnjem času umikajo v sivo področje golega izpolnjevanja obveznosti predmetnikov. V tem trenutku so najboljši ambasadorji šole vidni dosežki naših dijakov, predvsem na področju humanistike. **Treba je okrepiti tudi pojavnost športnih aktivnosti in dosežkov, zlasti glede na dano infrastrukturo, ter rezultate pri tekmovanjih iz posameznih učnih področij, na maturi in področju raziskovalne dejavnosti.**

Naša zainteresirana javnost so starši – ne le tisti aktualnih dijakov, ampak tudi naših prihodnjih in nekdanjih generacij. **Okrepiti je treba vlogo predstavnika staršev oddelka v svetu staršev**, ki mora skrbeti za informiranje in se počutiti kot del šole, ob tem pa **poudariti vlogo razrednika**, kot tisto vezno tkivo, ki povezuje trojnost odnosov, ki jih gradimo skupaj. Razredništvo mora postati izziv, tudi v iskanju novih poti komunikacije s starši in kolegi, ki jo je treba negovati tako na osebni kot ostalih ravneh. Z boljšim zavedanjem staršev o njihovi aktivni vlogi v vzgojnem delu našega procesa, bo širši tudi njihov pogled na izobraževalni del, ki ga opravljamo v šoli.

Programa predšolska vzgoja in umetniška gimnazija – likovna smer, ki sta še posebej krhka, je treba ohraniti v aktualnih okvirih, se bolj poglobiti v smiselno razločevanje med splošnim in strokovnim ter zagotoviti večjo strokovnost in pedagoško usposobljenost kadra. Vsi trije programi morajo graditi celostno podobo šole in v okviru dijaške organizacije zagotavljati nenehen dialog, enakopravnost in povezanost dijakov, ki ga moramo učitelji negovati. **Mnenje in želje dijakov je treba spremljati z veliko mero kritičnosti in jih usmerjati v konstruktiven dialog z učitelji, starši in ostalo javnostjo.**

Področje, ki v prihodnjih letih, ob vsem navedenem, potrebuje še posebno pozornost, je sam pouk. Delo v razredu je najpomembnejša komponenta vzgojno-izobraževalnega procesa, ki jo je najtežje meriti, kontrolirati in ocenjevati. Je temelj celotni nadgradnji, ki jo udejanjamo v obliki dodatnih dejavnosti, projektov ...

Učitelj se v razredu pač počuti najbolj suvereno in svojo avtonomijo uveljavlja na bolj ali manj sprejemljiv način. Kontrola je trenutno zelo težka. **Problem je delno sistemske narave, delno pa tudi v tem, da so vse hospitacije napovedane.** Izstopajo le skrajni momenti, ko delo učitelja v javnosti upravičeno ali neupravičeno kritizirajo starši. Problem človeške narave je tudi v neki določeni stopnji samozaverovanosti in samozavesti, ko kritiko jemljemo kot napad na našo suverenost in ne kot priložnost, da bi lahko argumentirane napake pri sebi tudi odpravili. Merljive probleme »administrativne narave« (urejenost dokumentacije, točnost, upoštevanje pravilnikov, vrednotenje merljivih rezultatov dijakov) je mogoče reševati na enostaven način, ti drugi, nemerljivi, pa zahtevajo še posebno energijo in pripravljenost, da stremimo k boljšemu. **Dobro delo v razredu zahteva izdatno mero samokritike in strogosti – do sebe in posledično do dijakov in staršev.** Vse, kar zahtevamo od dijakov, moramo uresničevati tudi sami. Vse, kar zahtevamo kot šola, moramo posledično udejanjati vsi njeni člani, kar pomeni, da so vsi kriteriji, učni in ostali, poenoteni, **da velja stroga cehovska pripadnost, ki pa ne narekuje le zavezanosti drug drugemu in našemu poklicu, ampak terja tudi argumentirano opozarjanje na napake ceha in sistematično odpravljanje le-teh, kar je mogoče narediti le skupaj.**

Nedvomno bo treba tovrstni razmislek čim prej konkretizirati – **ponovno preučiti učne načrte, učbenike in minimalne standarde, oblikovati skupno strategijo uresničevanja posameznih učnih ciljev, uvesti kriterije, ki bodo dijakom in staršem razumljivi in dostopni ter pri njih vztrajati**, izvajati dodatne projekte, ki bodo delo v razredu podpirali in ne služili zgolj larpurlartističnim reformnim idejam, ki nimajo stika z dejansko situacijo v razredu, **priprave na maturo oblikovati kar se da racionalno in učinkovito**, da bi na eni strani dopolnile temelje, pridobljene pri pouku, in po drugi strani pouk razbremenile

siceršnjega nepotrebnega balasta. **Vloga strokovnih aktivov se mora iz rednih mesečnih kabinetnih sestankov seliti v razrede, na hodnike in v zbornico**, od starejših učiteljev terjati močno oporo mladim kolegom, povečati odgovornost mlajših, da prisluhnejo starejšim in obratno. **Navedeno je potrebno razumeti tudi v kontekstu nenehnega podaljševanja delovne dobe, ki terja vzpostavitev ravnovesja med izkušnjami starejših kolegov in sodobnejšimi pogledi mladih.** Stalen dialog je tako osnova nenehne razprave o našem delu, ki pa mora hkrati terjati tudi brezpogojno realizacijo dogovorjenega. V tem kontekstu, zlasti pa na področju našega socialnega in družbenega statusa, je pomembna tudi vloga cehovskega sindikata in sveta zavoda.

Vse zapisano mora biti **osnova prihodnjim načrtom dela, ki morajo biti konkretni, realni, zazrti v dobre temelje preteklosti in usmerjeni v prihodnost.** Naloga vseh udeleženih pa, da zastavljene cilje tudi uresničujejo in s tem dajejo zgled svetu, ki je prepoln praznih, visokoletečih obljub.

Šola bo tako lažje sledila sicer obetavni Wardovi misli, ki je zapisana ob koncu letnega delovnega načrta za šolsko leto 2012/13 in doslej še ni v celoti našla svoje poti s papirja v življenje in delo Gimnazije Celje – Center ... *»Povprečen učitelj pove. Dober učitelj pojasni. Odličen učitelj prikaže. Velik učitelj navdihuje.«*

In kakšna je vloga ravnatelja pri udejanjanju tako velikih načrtov? Nedvomno izjemna, a vendarle brez dobrega, predanega in zavzetega učiteljskega zbora, sposobnega zdravorazumske medosebne in medgeneracijske komunikacije, nična.

Morebitno izvolitev bom sprejel kot svoj **življenjski izziv, ki sem se mu pripravljen v celoti posvetiti**, s svojo »glasbo« in ostalimi družbenimi aktivnostmi pa zgolj uravnavati »težo realnosti«. Spodbujal bom pošteno kritiko v okviru kolektiva in spoštovanje do kolegov, predvsem pred dijaki, starši in širšo javnostjo.

Kot ravnatelj se bom trudil biti **neposredno prisoten v zbornici, na sestankih aktivov, dijaške organizacije, pri pouku, na hodnikih, pri izvenšolskih dejavnostih.** Menim namreč, da mora biti podoba ravnatelja trdno izoblikovana in prepoznavna tako znotraj šole, kot tudi v javnosti, v smislu občutka, da je ravnatelj »z vsem seznanjen in povsod prisoten«.

Gregor Deleja, prof.